

Conferència al Cercle de Cultura - Cultura i ajuntaments

En primer lloc vull agrair al Cercle de Cultura i al seu president la invitació per a poder ser avui aquí i compartir aquesta estona parlant d'entitats locals i de cultura. Com bé saben tots vostès abans del proper 31 de juliol entrarem al Parlament de Catalunya l'avantprojecte de Llei de Governos Locals de Catalunya que persegueix clarificar el mapa competencial dels municipis del nostre país sota el principi d'una administració – una competència, i que vol incentivar els ens locals catalans a mancomunar els serveis que presten.

Entre els principis que inspiren aquesta reforma, m'agradaria destacar els d'autonomia local, el d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera (la reforma ha de significar estalvi i eficiència), i els de diferenciació i subsidiarietat (cada poble és diferent però tothom ha de poder tenir accés als mateixos serveis des de la proximitat). No són els únics criteris que informen la llei.

També cal esmentar els principis de racionalitat i de no duplicitat; els de cooperació i flexibilització en l'exercici de competències; el de descentralització, el de suficiència financera, així com també els de transparència, bon govern i participació, que ens han de permetre aconseguir un veritable impuls i aprofundiment de la democràcia interna.

Pel que fa a competències, la llei té un caràcter de llei de bases i, en definitiva, no procedeix a l'enumeració competencial que sí que es conté a d'altres llocs.

En definitiva, el projecte estableix que les competències municipals són les que vénen atorgades per llei i, en aquest àmbit, cal recordar que, mentre que la Constitució pràcticament no determina cap competència dels ajuntaments, l'Estatut sí que estableix un llistat competencial per als ajuntaments i que, més enllà de l'obligació de tots els poders públics de treballar a favor de la cultura, no assigna aquesta matèria específicament als ajuntaments sinó, sobretot, a la Generalitat.

Els he fet aquesta breu presentació de l'avantprojecte de llei de governs locals perquè veuran que esdevé el guió, més o menys, de la intervenció que els faré aquest vespre després d'una petita introducció.

La cultura és fonamental per a vertebrar i donar solidesa a qualsevol país, a qualsevol nació. El passat 24 de maig, al Palau de la Generalitat, el president Mas presentava el centenari de la Mancomunitat de Catalunya que se celebrarà durant tot aquest any i que es compleix el mes d'abril de l'any vinent. Potser es preguntaran per què els faig aquesta referència, però crec que és molt important recordar que la primera cosa que a Catalunya hem fet tan bon punt hem disposat d'eines de país ha estat preocupar-nos per la cultura.

Amb la creació de la Mancomunitat, deia el seu pare, Prat de la Riba, s'acaba un cicle polític del nostre país que arrenca amb el Decret de nova planta en 1716 i neix un nou període que és l'endemà. Aquest "demà" del que ens parla Prat de la Riba va néixer només amb una taula i un segell, però de seguida entén la importància de la cultura, i entre les seves obres més destacables hi trobem, entre d'altres, la xarxa de biblioteques de Catalunya, hereva de la xarxa de biblioteques locals de cadascuna de les províncies i l'Escola Superior de Belles Arts. No cal ni dir que, fruit d'aquest impuls, neix també la normativa gramatical comuna de Pompeu Fabra.

La Mancomunitat, doncs, s'erigeix com l'òrgan que vol i que aconsegueix projectar la llengua i la cultura catalanes a partir de la coordinació de les entitats supralocals existents a l'època. Ras i curt, la primera institució pròpia que aconseguim després de la desfeta del 1714 neix basada en gran part en la coordinació d'ens locals en matèries culturals. La Mancomunitat neix amb el municipalisme i el món de la cultura agafats de la mà.

Arribats aquí, no puc deixar de fer referència a les previsions de l' *Anteproyecto de Ley de racionalización y sostenibilidad de la Administración local* que prepara l'Estat. Sortosament, els nostres títols competencials ens permetran evitar la seva aplicació a Catalunya, tota vegada que la Generalitat té competències exclusives en matèria local, però sí que ens dóna una guia de quina és la voluntat del Govern de l'Estat respecte de la cultura i el seu desenvolupament per part de les entitats locals.

Si des de Govern no estiguéssim amatents vetllant l'autogovern del nostre país, si no disposéssim de competències que ens són pròpies i exclusives d'acord amb la normativa vigent, si no fóssim un poble capaç de plantar-nos davant la constant ingerència competencial que fa el govern de l'estat per tal de laminar-nos l'acció de Govern, no seriem dignes hereus dels qui van assolir la recuperació de la Generalitat.

Si no tinguéssim competències pròpies en matèria educativa, la llengua catalana quedaria desprotegida en la normativa legal, amb els greuges que això suposaria per la cultura de les futures generacions i probablement al cap d'uns anys necessitaríem nous Antonis de Bofarull i de Víctors Balaguer, que renovessin i recuperessin els jocs florals.

De fet, si tinguéssim competències pròpies i exclusives en matèria tributaria, de ben segur que no tindríem un IVA tan punitiu i tan letal per als productes culturals, perquè mai se'ns acudiria entendre la cultura com un luxe sinó com un dret i un patrimoni de tota la societat.

No se'ns hauria acudit mai passar un IVA del 8 al 21 per cent, sense cap sensibilitat per al que representa el món de la cultura i que, com s'ha comentat aquests dies, ha comportat, a nivell espanyol, una reducció de més d'un 24% d'ingressos de taquilla en els tres primers mesos de 2013, i el tancament del 25% de les empreses del sector cultural.

Per això és tant important poder tenir el màxim autogovern per al nostre país. En definitiva, la crisi, la ingerència competencial de l'Estat i el seu menyspreu per la cultura són greus problemes als quals ens hem d'enfrontar i que, a més, per l'especificitat de la nostra nació són problemes que afecten el moll de l'os del que som.

Com deia en començar, la cultura i la llengua són dos dels grans trets que ens defineixen i que, si es perden, suposarien la fi de la nostra existència com a nació. No ho podem permetre de cap de les maneres.

No s'entén, que a còmput de balances fiscals se'ns compti com a benefici les inversions que es fan al museu del Prado, per molt interessants que siguin, quan l'Estat ha rebaixat una mitjana del 63'87% l'aportació a equipaments culturals de Catalunya, i quan es desprogramen grans inversions a la Biblioteca Provincial de Barcelona, l'Arxiu Provincial de Girona i al Museu Nacional d'Arqueologia de Tarragona, o es redueixen en un 70% les aportacions estatals en activitats significatives com festivals, mercats culturals o teatre.

Però Catalunya ha tingut sempre una gran capacitat de resistència i ara no serà pas diferent. I hauríem de recordar sovint aquella frase de Carles Riba quan, en acabar la Guerra Civil, deia que Catalunya ho havia perdut tot menys el Fabra. Però aquest mateix Fabra, és a dir, la cultura, ha estat la pedra angular de casa nostra i el punt a partir del qual hem bastit tot l'edifici de la Catalunya que aspira a tot i que vol ser una nació normal en el context de totes les altres nacions del món. Haurem d'entendre, tots plegats, doncs, que en l'àmbit cultural ens hi juguem molt o gairebé tot.

No podem parlar de construir estructures d'estat si, alhora, no consolidem la clau de volta de nosaltres mateixos, que és la cultura. Això ens obliga a treballar conjuntament, colze a colze i, sobretot a coordinar-nos i a cooperar. Si cooperar en el món d'avui és bàsic, en el món de la cultura i els municipis hauria de ser primordial. En l'època de vaques grasses ens vam acostumar a gestionar la cultura cadascú dintre del seu propi clos, dintre del seu propi terme municipal.

No estem acostumats a veure iniciatives que mancomunin equipaments culturals o esportius, que comparteixin programacions o que complementin les activitats d'uns i altres. Si tots hem arribat a acords per tenir, per exemple, serveis de gestió de residus mancomunats o per a compartir centres d'atenció primària, en la cultura aquestes iniciatives encara són escasses. Seria bo que els responsables dels ens locals s'acostumessin també a reunir-se per parlar de com organitzar els serveis culturals dels seus municipis.

Preguntem-nos quants alcaldes de Catalunya s'han trobat per parlar de com compartir alguna activitat o element cultural i, per contra, tothom troba normal que s'asseguin per parlar de carreteres, transport escolar o escombraries. Això segurament no serà la solució als nostres problemes, però comportarà sens dubte un pas endavant molt i molt important i, en definitiva, això és el que s'ha anat impulsant en els diferents plans que han anat parlant de cultura en aquests darrers anys.

Per tot això cal més que mai criteris per a assolir un canvi eficient de les polítiques locals. Des del Departament de Governació i Relacions, per posar un exemple, hem creat la Secretaria de Coordinació i Cooperació amb les Administracions Locals per tal de maximitzar l'eficiència de les polítiques que realitza el Govern en la seva relació amb els ens locals. Perquè també en l'àmbit de la cultura ens calen polítiques coordinades entre Govern i ens locals, per això us destacaré alguns dels criteris que tenim en compte quan pensem les polítiques de cooperació amb els ajuntaments en matèria de cultura.

Cal una acció mancomunada a tots nivells. Hem d'aprofitar el moment per ordenar totes aquelles situacions en què, per un error de dimensionament, els municipis han assumit per ells mateixos la gestió d'equipaments i serveis sense una massa crítica suficient que els faci sostenibles. En segon lloc, hem d'analitzar i corregir els mapes de les conurbacions reals, de la mobilitat, dels nous centres de serveis i actuar en conseqüència. Vull destacar que no es tracta d'una pèrdua de propietat o d'independència de gestió, sinó que es tracta, en alguns casos, de supervivència i, molt sovint, de millorar substancialment la prestació del servei públic.

Hem de tenir una actuació estratègica i pensar reiteradament en el futur. Hem de fer-ho des d'una perspectiva general, sectorial i territorial per tal d'anticipar les millors opcions cultural pel país. Per això hem fixat una moratòria de nous equipaments, serveis i projectes, perquè, ara com ara, el que cal és racionalitzar i repensar la xarxa d'equipaments del nostre país, sense perdre de vista la importància de la cultura per a Catalunya i el seu futur.

Ens hem de centrar en la viabilitat i el rendiment dels equipaments, els serveis i els projectes que tenim en marxa i hem de concentrar els recursos en el funcionament del sistema que tenim. No és el moment d'incrementar el nombre de teatres, de festivals o d'orquestrades... de ben segur que no hem d'incentivar nous projectes sinó garantir la supervivència dels projectes que ja tenim en marxa. Partint de la premissa que som un país asimètric i que ens cal posar en comú tot el patrimoni cultural que tenim, hem de ser capaços de posar el patrimoni local a treballar per tot el país. En aquesta línia estem treballant per tal de crear i projectar l'Agència del Patrimoni Cultural de Catalunya.

L'eix 7 del pla de govern fa explícit el suport que donem al reconeixement internacional de la identitat, la llengua i la cultura catalanes. Ho deia el President el passat dimarts, el nostre mercat es el món, i per tant hem de pensar tant en l'actualització del Pla Nacional per la Cultura com en la projecció de l'Agència del Patrimoni Cultural de Catalunya. Tant l'Agència com el Pla Nacional seran unes eines àgils orientades als públics i ens ha de servir per fer créixer la demanda, millorar la rendibilitat de les instal·lacions i maximitzar el retorn social. En uns moments en què els pressupostos públics són mes aviat magres, hem de tenir en compte més que mai el valor del retorn social de cadascuna de les inversions publiques realitzades.

Tenint clara aquesta premissa el Govern de la Generalitat vetllarà per la defensa integral de la densitat cultural. Hem d'incorporar al nucli de les nostres preocupacions i actuacions àmbits i realitats que fins ara no hem considerat, o que no hem considerat prou.

Una Catalunya de ciutats ben ordenades urbanísticament, ben senyalitzades, accessibles, amb els seus recursos patrimonials, històrics, gastronòmics, artesans, les seves singularitats ben expressades, tot això consolida un bon espai per al turisme cultural, però també per a la cultura pròpia. Cal que treballem per mantenir uns itineraris nacionals presents als municipis i vertebrats per tot el territori del nostre país.

Treballem amb un projecte de futur renovat. hem de tenir en compte que amb l'entrada feroç de la crisi molts projectes van quedar a mig camí i amb un cert grau d'incertesa. Actualment, des del Govern, estem treballant tres instruments que considerem essencials: el Pla de Mesures Urgents, l'Acord Nacional per a la Cultura i el Pla Estratègic. Un pla de mesures urgents que ens ha de servir per obtenir el màxim rendiment i multiplicar l'impacte dels limitats recursos que comptem des de les finances de la Generalitat i que l'Estat no ens ajuda a que mantenir.

En segon lloc, l'acord nacional per a la cultura ha de suposar l'actualització del document que des del Govern vam lliurar al Parlament l'octubre passat. Aquest acord nacional ha de ser el gran pacte necessari per estabilitzar l'estructura bàsica i els principis de funcionament del sistema cultural català, un acord que estem acabant de bastir i que volem presentar el més aviat possible.

I en darrer lloc, però no per això menys important, un pla estratègic, un full de ruta i d'orientació sobre el futur possible, raonable i desitjable de la cultura catalana. Un instrument compartit de treball amb els sectors i els territoris que volem que sigui una realitat i vegi la llum el proper mes de setembre.

Com a país hem de tenir ben clar i no podem menystenir la importància que té la cultura en la nostra economia i en la nostra societat. Catalunya es exportadora de cultura. Podem afirmar sense cap mena de "chauvinisme" que tenim un patrimoni cultural i històric de primer ordre, del qual ens en podem sentir molt orgullosos i que, alhora, és un atractiu immens per al turisme.

Però el que aporta Catalunya al món de la cultura no s'acaba amb el Mestre de Taüll, sinó que som un país que innova i que crea cultura del màxim nivell i no només en els àmbits tradicionals.

En el món de la cuina, de la cultura gastronòmica, ens hem convertit en un país de referència, i això ens està donant prestigi i atrau visitants de tot arreu. I és una manera més d'anar fent país, d'engegar polítiques de proximitat, de crear, de generar riquesa i de difondre el que som i el que podem fer.

Des del Departament de Governació i relacions Institucionals som molt sensibles a aquestes qüestions. Per exemple, a finals de l'any passat es van acordar diversos i importants criteris, dintre del marc Viure al Poble+ que, juntament amb recursos del FEDER i del PUOSC, han servit per finançar projectes d'abast cultural i històric, molt importants per a la preservació i coneixement del patrimoni cultural de molts municipis de Catalunya.

També, des del Departament, hem ajudat moltíssim a la difusió, preservació i consolidació de molts espais de memòria que, a més del valor històric i democràtic que simbolitzen, també són elements molt destacables de dinamització del territori. En el cas de les comarques de l'Ebre, l'actuació del Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre (COMEBE), ha estat una iniciativa que ha conjuntat els esforços de la Generalitat i dels ajuntaments de la zona per tal de crear una xarxa d'espais i de museus que, avui dia, són un dels principals recursos turístics de la zona i un element essencial per al coneixement d'aquelles comarques. El mateix podríem dir del Museu de l'Exili a La Jonquera o d'espais de memòria existents per tot el país.

Però no hem de pensar només en això. En clau interna, hem de tenir ben present que a Catalunya tenim avui gairebé 13.000 empreses culturals i creatives que facturen més de 17.000 milions d'euros, i que les indústries culturals i creatives ocupen gairebé 90.000 treballadors al nostre país. Amb aquestes xifres no hi ha dubte que la cultura pot i està cridada a ser un puntal de la recuperació econòmica tant a nivell nacional com a nivell local.

Cal que no oblidem i treballem sabent que la cultura enforteix el país amb valors que hem anat fonamentant col·lectivament al llarg de la nostra història. La creativitat i la innovació són distintius històrics de Catalunya i, si em permeten, el referent més clar que en tenim d'això són els ajuntaments.

Des del 1979 els ajuntaments han estat motor de canvi i de progrés a pobles, viles i ciutats al nostre país, i ho han fet sense gaires recursos a part de la imaginació, la voluntarietat i la implicació dels ciutadans i dels càrrecs electes locals. I fins i tot avui dia els ajuntaments són vitals per a la defensa de la nostra cultura i del que som.

Pot semblar que aquestes reivindicacions són cosa del passat, d'aquella Transició de finals dels setanta, però no és així, perquè avui dia se segueix repetint, per exemple, a l'Aragó, quan han estat els mateixos ajuntaments els primers a aixecar una veu contundent i clara contra aquest absurd invent del LAPAO i tot el que això suposa.

Aniré acabant, no sense abans fer una petita reflexió: en primer lloc, la cultura és la suma de la societat civil, del món local i del país. Una cosa pot funcionar sense les altres, però no ho farà d'una forma completa, eficient i perdurable.

Els valors que el món local aporta a la cultura són els valors de la catalanitat, són els valors municipals. Valors com l'esforç individual o la tenacitat són alguns dels grans potencials que sempre hem tingut com a país i, molt possiblement, el nostre gran tret és el fer de tenir "una ment sobirana", una ment que es fonamenta sempre en la tenacitat per aconseguir els nostres propòsits. I si hi ha algú a qui li sobri tenacitat, és al món local i als seus alcaldes i regidors.

La tenacitat és la característica principal de tot bon regidor o alcalde; Picar portes, convèncer veïns, cercar finançament, tot això només ho poden fer persones que no es desanimin fàcilment, i avui dia encara menys. Aquesta insistència, aquesta tossuderia per tirar endavant els projectes s'alimenta de saber que és treballa per al gran objectiu compartit del bé comú i de l'interès general.

Cal una clara voluntat política d'afavorir la cultura. El Govern de la Generalitat la té, i és bo que aquest mateix Cercle de Cultura hagi impulsat la "Declaració de Catalunya per la Cultura", amb voluntat de reforçar aquesta matèria amb un ampli consens institucional i polític per part de tots els partits sensibles a la cultura i al país.

Al meu parer és una iniciativa més que lloable i que serveix perquè tothom, avui dia, recordi que la cultura és cosa de tots i que ens importa a tots. Per tant, des del Govern, i reiterant tot allò que hagi pogut dir el conseller Mascarell, el nostre suport a la cultura del país és total, malgrat l'evidència de disposar d'uns recursos molt i molt limitats.

I la darrera reflexió que els vull fer és que la cultura defineix un país, diu com som. Defineix la col·lectivitat; cohesiona la societat; ens obre la ment. La cultura ens fa ser més valents, ens fa traspassar barreres personals i col·lectives.

La cultura ens fa pensar, ens fa somiar... La cultura crea emocions, ens estimula els sentiments, ens dona estones d'entreteniment, crea identitat, destil·la creativitat i fins i tot és un element de desenvolupament econòmic... però, per damunt de tot, ens fa ser més feliços i més humans.

La cultura és tot això i encara més. I no hem d'oblidar que la cultura és de tothom. Ningú en té, ni en pot tenir, el monopoli. La cultura no és d'un govern ni d'un partit determinat; no és d'un ajuntament, no és d'una associació, no és d'una persona, no és dels mitjans de comunicació, no és dels creadors, ni dels espectadors... La cultura és de tots. Tots junts fem cultura. Tot junts fem i som el país.

Com que la cultura d'un país la fem o l'hem de fer tots, cal que entre tots ens posem d'acord. Cal que cooperem. Cal que tots els agents implicats, o que es vulguin implicar a "fer cultura" treballem junts. Cadascú ha de desenvolupar el seu paper, cadascú ha de portar a terme el seu rol.

Tots tenim un paper a jugar. Diàleg i participació són elements bàsics per al bon funcionament de la cultura. Però, una vegada més, recordar que la cultura és un compromís de tots, i que una eina com la Declaració per la Cultura no ha d'establir només un seguit de compromisos dels partits i de les administracions públiques, sinó també un compromís de tots els altres agents culturals.

No es tracta pas de demanar una cultura militant, perquè això aniria en contra de la llibertat i la independència que ha de regir qualsevol acte cultural de màxim nivell, però sí que caldria refermar també entre tots el compromís del món cultural amb el país. Perquè, de manera similar al que va ser la Renaixença, cal també que la cultura faci progressar el país cap a la llibertat i cap a l'humanisme.

Moltes gràcies.